

Naše mapa světa. Co číst? (I)

Když lidstvo začalo zapisovat výroky svých učenců, sbírky zvyků a zákonů a zprávy o událostech, při nichž vznikaly jednotlivé národy... zrodila se četba. Do té doby se kultura – pěstování duše – jen naslouchalo. Pouze to, co si lidé pamatovali, se jako vzácná mapa světa, jako pochodeň uprostřed tmy předávalo dalším generacím.

25.09.2017

Naslouchání je dnes v našem životě stále důležité: udává směr našemu prvnímu přístupu k řeči, utváří ji, dokud žijeme, a především umožňuje dialog, který je jedním z vláken tkaniva života. K opravdovému naslouchání a rozmlouvání je zapotřebí číst. „K dialogu, má-li být plodný, je třeba mít co říci, což vyžaduje vnitřní bohatství, které se živí četbou, osobní reflexí, modlitbou a otevřeností ke společnosti.“[1]
Četba má v kultuře své nenahraditelné místo: paměť lidstva je dnes do značné míry psané slovo – písmo, které čeká na dialog se čtenářem.

Věnovat pozornost

Naslouchání a četba jsou návyky nepostradatelné pro rozšiřování našeho rozhledu, který je sám o sobě omezený, pro vyvrácení našeho výhledu do budoucna, pro pochopení složitosti a zároveň jednoduchosti

skutečnosti... Obojí předpokládá schopnost *věnovat pozornost*.

Sdělovací prostředky, sociální sítě a telefonní operátoři bojují o naši pozornost jako o svůj nejcennější kapitál. Přemíra lákadel pozornost lehce rozptýlí, jak tomu bývá u lidí, kteří jsou neustále vyrušováni.

Rozptýlená pozornost je jistě užitečná pro zisk Big Dat a komunikačních gigantů, nás však ochuzuje, protože nás vychyluje směrem ven a obírá o *vnitřní svět*. Schopnost věnovat pozornost *jedné* věci, jedné knize, jednomu rozhovoru v sobě oproti této dynamice rozptylování skrývá velký potenciál.

Skutečná pozornost je mnohem více, než pečlivá snaha zapamatovat si údaje: umožňuje, aby nás realita, lidé, události... zasáhli a překvapili a aby se v nás vztahy vzešlé z těchto setkání udržely živé. Naslouchání a četba jako způsob pozornosti

umožňují duchovní život, a proto zlidšťují svět a přispívají k jeho smíření s Bohem.

Kdo čte a naslouchá, prohlubuje zkušenost s tím, co prožívá díky procesu zvnitřnění, podobného procesu, k němuž došlo, když Nátan prostřednictvím podobenství přiměl krále Davida k pokání.[2]

Legere znamená původně sbírat, shromažďovat. Být doopravdy schopen číst znamená víc, než umět propůjčovat slovům hlas: znamená to být schopen se soustředit, přebývat sám v sobě, číst v událostech a v lidech. Velký dialog, kterým je lidská kultura, se živí těmito schopnostmi. A přesto i pro průměrně vzdělaného člověka představuje zrychlení života riziko, že četby zanechá a že pod vlivem moderního nárůstu polí pozornosti uplynou týdny a měsíce, aniž by si našel čas sednout si s knihou v ruce. Naše mapa světa,

místo toho, aby byla trojrozměrná, se tak může scvrknout na pár ubohých vrstevnic, čímž by se náš dialog s ostatními – ačkoli by mohl získat širokou škálu odstínů lidské a společenské reality – omezil jen na čtyři základní barvy, s nimiž se dá jen stěží přispívat ke zlepšení světa.

Svatý Josemaría lidem kolem sebe vždy doporučoval, aby měli široký rozhled, a ten rozvíjeli, neboť křesťan je někým, kdo je schopen žasnout, kdo je ochoten přemýšlet a prověřovat vlastní názory, aby mohl přinášet všude evangelium. Dobře zvolená četba – *non legere, sed eligere*, praví jedno klasické přísloví – je jedním ze základů tohoto apoštolského postoje. „***Pro tebe, jenž si přeješ zformovat si katolickou, univerzální mentalitu, uvádím několik jejích charakteristik: velký rozhled a horlivé studium toho, co je neustále živé v katolické ortodoxii; přímé a zdravé úsilí –***

nikdy lehkomyšlnost – obnovit tradiční myšlenkové proudy ve filozofii a v interpretaci historie; zájem o orientaci současné vědy a současného myšlení; pozitivní a otevřený postoj vůči aktuální přeměně sociálních struktur a forem života.“[3]

Čtecí návyk

Pedagogové a odborníci na výchovu mladých lidí poukazují na to, že je těžké vypěstovat si čtecí návyk, pokud nebyl získán již v dětství. Často se také potvrzují výrazné rozdíly mezi dětmi, které čtou, a dětmi, které nečtou téměř vůbec. Ty, které čtou, se většinou snáze vyjadřují, mívají větší schopnost chápání a lepší sebepoznání. Ty, které se naopak zaměřují na jinou formu zábavy, mívají potíže s dospíváním. Ani ne tak samotné hraní, jako spíše nadužívání videoher např. způsobuje, že mladí

lidé někdy postrádají představivost: jejich vnitřní svět pustne a stává se závislým na příliš jednoduchých podnětech takového způsobu zábavy. Četbu pochopitelně nelze podporovat démonizováním televize a videoher nebo tím, že ji budeme prezentovat jako morální povinnost; spíše je potřeba do hloubky pohnout duší, probudit v ní nadšení pro příběhy a krásu, zažehnout v ní jiskru rozumu a vnímavosti.

V každé rodině je dobré zjistit, kdo by mohl mít tuto úlohu na starosti: otec, matka, starší sourozenec, některý z prarodičů... a také se opřít o práci učitelů, vedoucích dětských zájmových kroužků atd. Mladý čtenář díky této péči o vnímavost sám objeví svůj vlastní směr zahrnující velké milníky světové literatury – každý ve svůj čas – a jiné tituly, které budou korespondovat s jeho vlastní osobností. Tato činnost, která nevyžaduje mnoho času, ale

zato trochu přemýšlení a vytrvalosti, má rozhodující význam. Někdy bude třeba mladým lidem pomoci – a to i příkladem – najít si chvílku na čtení, aby zakusili potěšení z četby, ale přitom jí nedávali sobecky přednost před konverzací a před společností lidí. Mnozí z nás si pravděpodobně ještě pamatujeme na první knihy, které jsme dostali nebo četli, na příběhy, které nám v dětství někdo vyprávěl, na edice klasických děl nebo na texty biblických příběhů upravených pro děti. Možná nám v paměti utkvěla i postava učitele, který nám pomohl objevit poezii nebo nás nakazil nadšením pro nějakého spisovatele.

S nástupem do zaměstnání a následným zrychlením života zjistí i ti, kteří chápou, jak je četba užitečná, že čas, který jí mohou věnovat, je příliš krátký. Proto je tak důležité umět si uhájit chvíli pro četbu. Možná se toho nepodaří každý den

mnoho, je to však otázka priorit a řádu, umění zkrátit méně důležité činnosti. Zčásti „to není čas, co nám chybí, nýbrž koncentrace“.[4] Je milé, můžeme-li např., využít pravidelně se opakující situace: cesty vlakem, letadlem, veřejnými dopravními prostředky, chvíle čekání a samozřejmě chvíle odpočinku. Kdo s sebou stále nosí něco na čtení, – což je dnes mnohem snazší díky elektronickým čtečkám, tabletům atd. – může k četbě využít překrásné a leckdy neplánové chvílky. Ač se součet několika málo chvil může jevit jako závlaha po kapkách, přece s uplývajícími dny a měsíci vegetace roste. Digitální technologie také usnadnily šíření *audioknih* a nahrávek časopisových článků a dokonce i automatického předčítání takřka jakéhokoliv textu. To vše jsou velice užitečné pomůcky pro lidi, kteří tráví mnoho hodin např. za volantem nebo na nohou nebo se věnují domácím pracím. *Audioknihy*,

zvláště, jedná-li se o dobré nahrávky, ukazují, že poslech je jinou formou četby, a vrací nás jistým způsobem do doby, kdy se okolo předčítajícího shromažďovala skupina posluchačů, kteří se těšili z daru, kterého se jim samotným nedostávalo: z umění číst.

V záplavě knih

Každoročně vychází ve světě tisíce knih, nepočítaje v to vědeckou literaturu, která je čím dál tím specializovanější. Internet navíc umožňuje přístup, nezřídka bezplatný, k bezpočtu komunikačních prostředků a informačních a názorových serverů. Vzhledem k tolika možnostem a k zjevnému všeobecnému časovému omezení, je dnes více než kdy jindy aktuální úvaha sv. Jana Pavla II.: „Vždycky jsem trpěl dilematem: Co číst? Snažil jsem se volit to nejpodstatnější. Tiskne se tolik knih, ale ne všechny jsou hodnotné a

užitečné. Je třeba umět si vybírat a také se s někým o výběru poradit.“[5]

Četba může být dobrou zábavou ve chvílích odpočinku: v tomto ohledu existuje velké množství knih.

Samozřejmě něco jiného je četba – možná klidnější a pomalejší – literárních děl obohacujících ducha. Knihy, které vzdělávají a současně baví, mají dlouhou tradici, ale i tak se může stát, že člověk věnuje svůj čas výlučně četbě oddechové literatury. Nejde o to „číst hodně“, ale číst – podle individuálních schopností a okolností – i díla filozofická, teologická, literární, historická, vědecká, umělecká atd., aby se obohatil náš pohled na svět. Existuje tolik příběhů, hledisek a polí vědomostí, jež mohou přispívat k našemu vnitřnímu růstu, že s trochou trpělivosti lze vždy nalézt hodnotné knihy, které se nám mohou líbit.

Při výběru je důležité pamatovat na to, že mnohé komunikační společnosti sledují nakladatelskou činnost, a když informují, dávají pochopitelně přednost jimi vybraným publikacím, které odpovídají jejich preferencím, na úkor jiných, možná hodnotnějších knih vycházejících u nakladatelství, která jsou menší nebo nemají v tisku, rádiu a televizi tak silné zastoupení. Je proto lepší nebrat přehnané hodnocení čerstvě vyšlých nebo nejprodávanějších titulů jako záruku kvality. „Jsou knihy, na nichž je hřbet a obal zdaleka to nejlepší,“^[6] napsal s jistou ironií Charles Dickens. Chtít se vždy řídit nejnovější módou může mít za následek, že nám uniknou jiné zábavnější, moudřejší a nápaditější knihy zapomenuté v policích městských knihoven nebo našich domovů. Existuje-li tolik dobrých knih, ale přitom se času nedostává, vyplatí se pečlivě vybírat a nedat se zlákat reklamními nabídkami.

Po zhlédnutí průměrného filmu můžeme litovat, že jsme zbytečně promarnili dvě hodiny života, když však dočteme nějakou knihu, která třeba i byla dobrá, ale v podstatě nás příliš nezaujala, pak jsme promarnili mnohem více času. Pokud nás kniha *nechytne* a není žádný zvláštní důvod, proč bychom ji měli číst, nestojí možná ani za to, abychom v její četbě pokračovali. Čeká na nás mnoho jiných knih, které nám budou k většímu užitku. Přeskakování v četbě sice může skrývat netrpělivost nebo nesoustředěnost, mnohdy však pomůže objevit hezké knihy, které nás mohou obohatit.

Čtenář, který nahlíží do knihy, neuzavírá s autorem žádnou smlouvu, na jejímž základě by mu bylo zakázáno číst jen zběžně, ani se nezavazuje, že knihu dočte až do konce. Jsou lidé, kteří mají zvyk otevřít knihu na nějaké libovolné

stránce a pokud si je tato stránka získá, pak si knihu přečtou, pokud ne, tak ji odloží. Je dobré dát autorovi šanci, aby upoutal naši pozornost, ale proč věnovat čas někomu, komu nerozumíme? Jak tomu někdy u velkých klasiků bývá, může být někdy nesoulad zapříčiněn nedostatkem literární formace. Možná bude muset některé dílo počkat v knihovně; za několik měsíců nebo i let se k němu buď vrátíme, anebo si najdeme jinou dobrou knihu. V každém případě nám celý život nestačí na to, abychom přečetli všechny knihy, které jsou považované za klasiku. I mezi nimi, od Aristotela po Shakespeara, od Cicerona po Moliéra, Dostojevského či Chestertona se musíme učit vybírat, stejně, jako si vybíráme přátele: „Jakákoliv prostá kniha je přítelem, který radí a potají napomíná, přítelem, který se odmlčí, unavuje-li.“[7]

[1] František. Ap. exh. *Amoris laetitia* (19. III. 2016), 141.

[2] Srov. 2 Sam 12, 1–19.

[3] *Brázda*, č. 428.

[4] Zagajewski A. *En la belleza ajena*; Pre-textos: Valencia, 2003, p. 165.

[5] Sv. Jan Pavel II. *Vstaňte, pojďme!*; Karmelitánské nakladatelství: Praha, 2004, s. 89.

[6] Dickens, Ch. *Oliver Twist*; Odeon: Praha, 1966, s. 130.

[7] Lope de Vega. *La viuda valenciana*; Castalia: Barcelona 2001, p. 104.

pdf | dokument generován automaticky
z [https://dev.opusdei.org/cs-cz/article/
nase-mapa-sveta-co-cist-i/](https://dev.opusdei.org/cs-cz/article/nase-mapa-sveta-co-cist-i/) (06.08.2025)